

Mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy a versírás Sinkó Ervin számára csupán afféle kikapcsolódás. A próza jelenti számára a való életet, a líra pedig ifjú korában az ismeretlenre való rácsodálkozást, idősebb korban pedig az emlékezést az elhalt hozzátartozókra, a megölt szülőkre, elhalt testvérekre, Rozálra, a kis pesztonkára, a kinőtt ruhára, s amellet — mint maga vallja — „halálíg kereste, amit rendes ember soha el nem veszít: magát a világban, a világot magában. — S mit talált? Mindig megtalálta valami, ami fáj!”.

Ez az önmagáról adott pár szavas jellemzés fejezi ki legékeesebben Sinkó Ervin költői lényét minden ellentmondásával egyetemben.

A válogatott verseket tartalmazó kötethez Bori Imre írt elmélyülő tanulmányt Sinkó költői munkásságáról, Bosnyák István pedig az 1914 és 1976 között megjelent Sinkó-versek bibliográfiáját adja közre.

KOLOZSI TIBOR

MEGBÍZHATÓ IRODALMI HELYZETKÉP

BÁNYAI JÁNOS: *Könyv és kritika II.*

Forum, Újvidék, 1977.

A jugoszláviai magyar irodalom történetének — múltjának és jelenének — rendszeres, értékelő igényű vizsgálata, s ezzel párhuzamosan a nyomdából kikerülő, olvasókhöz eljutó könyvek kritikai elemzése, visszhangja az utóbbi esztendőkből jelentősen megszorodott. Bori Imre és Herceg János jórészt múlt felé forduló könyveivel együtt mind több az olyan mű, amely — mint pl. Varga Zoltán, Utasi Csaba és részben Végel László kötete — a folyó irodalmi témákkal szemben vizsgálja elmélyülten, dokumentáltan, sokszor pedig egészen újszerűen.

De az irodalmi értékek számbavételében, az eredmények, kísérletezések és a feladatok tudatosításában, valamint irodalmunk helyzetképének megbízható körvonalazásában is megkülönböztetett figyelmet érdemel Bányai János kritikai tevékenysége. Legújabb kötete, a *Könyv és kritika II.* is ezt példázza, hiszen ennek négy nagyobb fejezetében — s az egyes könyvekről írt kritikáiban, tanulmányaiban, recenzióiban és összefoglaló szándékú helyzetjelentéseiben is — irodalmunk és az írói alkotómunka alapvető kérdéseivel foglalkozik; az 1970-es évek elején és derekán írt regényeinkkel, újabb költészetünkkel és a maga kedvenc műfajával, a kritikával.

Már első ilyen jellegű könyvről szólva megállapítottuk, hogy Bányai sokrétű kritikai tevékenysége példamutatóan dicséretes, mivel nemcsak az alkotásokról és alkotókról írt konkrét kritikái nagyszámúak, hanem az esztétikai és az irodalomelméleti, irodalomtörténeti kérdéseket feszegető s a műhelyproblémákat, a konkrét tennivalókat megvilágító írásai is. S mivel mindezek — az utóbbi időben a Hídban megjelent szerkesztői jegyzeteivel együtt — rendszerint kritikai előítéletek nélkül, igen nagy felkészültséggel és tárgyi tudással íródnak, a visszhangkeltésen, az olvasó sokoldalú és megbízható tájékoztatásán kívül az irodalmi standard mércéinek meglehetősen magas fokon történő kikristályosodását, megállapodását is sokban elősegítik.

Bányai a hagyományos módszerekkel és stílusokkal íródott alkotásokban meg a korszerűbb, frissebb, kísérletező jellegű művekben is jó szemmel — és jó szívvvel — veszi észre az értékeket, a szövegek olvasatából kitetsző értékeket, s ezekről éppoly elgondolkoztatón, érdemlegesen tud szólni, mint a részeredményekről vagy a kisiklásokról. Különösképp Gion Nándor, Major Nándor, Domonkos István, Tolnai Ottó és Deák

Ferenc regényeinek vizsgálatakor figyelhetjük ezt meg jól, de Varga Zoltán *Periszkóp* című olvasónaplójának és Bosnyák István *Vázlatok egy portréhoz* című könyvének ismertetésekor, bírálatokor is. De akár osztja, akár megkérdőjelezi valakinek a nézetét, irodalom, regény, dráma, vagy költészetfelfogását, avagy éppen — mint igen gyakran — a maga nézeteit, felfogását igyekeznek kifejezni: sohasem vitázik, és sohasem bizonyít vagy cáfol úgy, hogy a mű helyett az embert vegye célba, s divatos szóval élve, rajta, verje el a port”. Bányai mindvégig mű- és irodalomközpon- tús marad, s bár jól tudja, hogy a sanda oldalvágásoknak, szilaj dorongolásoknak sokszor jóval nagyobb a sikerük, mint az okos, higgadt megá- lapításoknak, ő mégis mindenkor a műből indul ki és oda tér vissza, ezt tartja munkássága fundamentumának. Kritikai munkássága legfőbb céljának pedig azt, hogy lehetőleg minél pontosabb áttekintést adjon újabb prózánk, költészetünk és kritikánk helyzetéről, vonulatairól, s hogy eközben a kitekintés, a kísérletezés, útkeresés fontosságát éppúgy tudato- sítsa, mint azt, hogy ott, ahol már — mint a jugoszláviai magyar iro- dalomban is — lassan-lassan irodalmunk hetven-nyolcvan, kis híján száz- éves múltjáról, történelméről beszélhetünk, ott nem kell okvetlenül mind- ent előlről kezdenünk! Mert megvannak már a gyökerek, s ha ismerjük adottságainkat, körülményeinket, irodalmunk kettős vagy akár hármas kötődését (magyar irodalom, jugoszláv irodalom, világirodalom), akkor már minden magára valamit is adó alkotónak, írónak, költőnek, dráma- írónak, kritikusnak tudnia kell azt is, hogy milyen irányban, milyen közegben mozoghat, milyenek a fejlődési lehetőségei.

A *Könyv és kritika II.* legfőbb erényét a józanság, a sokoldalú irodalmi tájékozottság, a kritikai éleslátás és a tisztesség jelenti, meg az, hogy frissen, elevenen, eligazodni és eligazítani vágyó szándékkal reagál irodalmunk hétköznapijainak és ünnepeinek a kihívásaira. Ezért ha bárki is kérdéssé teszi a kritika — a jugoszláviai magyar kritika — létét és létjogosultságát, az nyilván a legkevésbé sem gondolhat Bányai tevékenységére. Hiszen, ahogy az a könyvből is kitűnik, épp az ő kritikus munkássága igazolja a legjobban, hogy a nyilvánvaló mulasztások ellené- re is van kritikánk és vannak kritikussaink. Kritikánk többé-kevésbé állan- dósult feladatköre pedig, Bányai szavaival, nagyjából így fogalmazha- tó meg:

„A kritikának kétségtelenül az a dolga, hogy az irodalmi evidenciák mellett a rejtettebb, a nehezebben felismerhető és feltárható irodalmi té- nyekre, szempontokra hívja fel a figyelmet. Eddig tarthat a kritikus mun- kája, a többi az olvasóra vár.”

Mint ebből is látszik, a kritika természetéről, gyakorlatáról, felada- táról és a kritikai elkötelezettségről szólva Bányai nem egyszerűen „el- vitat”, „megmosolyog”, vagy „odamondogat” valamint, hanem a kritika rangjáért és megbecsüléséért küzdve maga is azon van, hogy irodalmunk igazi értékei a kritika támogatásával (is) eljussanak az olvasókhoz.

E tiszteletre méltó törekvésében egy valamit mégis sajnálhatunk. Azt, hogy a már jelzett hatalmas irodalomtörténeti, esztétikai, filozófiai, társadalomtörténeti, etikai stb. felkészültséggel írt kritikáit, tanulmá- nyait, jegyzeteit és esszéit sokszor annyira hűvösen, tárgyilagosan, tűz és izzás nélkül fogalmazza meg, nemritkán pedig véleményének, rokon- szenvének egyértelműbb kinyilvánítása nélkül, hogy az írásait olvasó beavatlanabbak olykor az utolsó mondatig eljutva sem tudják meg, hogy az ismertetett művet — regényt, elbeszélés- vagy verseskötetet — érde- mes-e megvenniük vagy sem.

Nos, hogy ennyi dicséret után ne essek én is önnön csapdámba, hadd mondjam el legalább néhány szóban, hogy mindazok, akik igényt tartanak egy reális irodalmi értékrend kialakítására, a jugoszláviai ma- gyar irodalomban való megbízható tájékozódásra, okvetlenül vegyék meg ezt a könyvet. Es, egy kissé derűsebbre fordítva a szót, vegyék meg azért is, hogy a *Könyv és kritika II.* forgatásakor rádöbbenjenek arra, hogy a sokszor oly szegényesnek mondott irodalmi termésünkből mennyi mindent nem olvastak, nem ismernek!

SZÜCS IMRE